

TRESTNÍ PRÁVO V HABSBURSKÉ MONARCHII 18. – 19. STOLETÍ

2020/2021 MOODLE

PRVNÍ KODIFIKACE TRESTNÍHO PRÁVA PROCESNÍHO

- ❖ **1707 Constitutio criminalis Josephina**, (Řád práva útrpného a hrdelního) autentické znění německé
- ❖ 1708 - vydána česky
- ❖ Vydán z popudu Josefa I., vycházela z kodifikace rakouského trestního práva
- ❖ tzv. Ferdinandea (Constitutio criminalis Ferdinandea) z 1656
- ❖ Tato kodifikace ovlivněna feudální německou kodifikací z 1532 (kodifikace císaře Karla V. - Carolina)

Obsah

- ❖ Nejvíce pozornosti je věnováno :
- ❖ zajištění obviněných
- ❖ důkazním prostředkům
- ❖ tortuře – popis a je rozlišeno 5 stupňů
- ❖ Obsahuje celkem 23 obsáhlých článků, ty se dále člení na § a obsahuje rejstřík

CONSTITUTIO CRIMINALIS THERESIANA
ÚTRPNÉ A HRDELNÍ PRÁVO MARIE TEREZIE
1768 CCTH (CODEX THERESIANUS)

- ❖ Platila pouze pro české země
- ❖ Sjednotila postup řízení u všech soudů v zemích České koruny
- ❖ Zakotvila inkviziční princip, pokud byl proces zahajován ex offio
- ❖ Ponechán ještě akuzační princip v procesu zahajovaném ze soukromé iniciativy stran
- ❖ Obsahuje i hmotněprávní ustanovení

- 1768 německy, platná od 1770
- následně pak 1769 přeložena (česky)
- výlučný charakter, nahradila dřívější roztríštěnou úpravu
- východiskem úpravy byla presumpce viny
- obžalovaný dokazoval nevinu
- potrestání pachatele mělo pomstít škodu způsobenou na jednotlivci
- snaha o centralizaci zákonodárství

- Neexistovala úměra mezi trestem a proviněním
- Soudce byl zároveň žalobcem, obhájcem i soudcem
- Soudce rozhodoval o přípustnosti důkazů,
- Důkazy měly předem stanovenou hodnotu (svědectví),
- Obžalovanému mohl radit „právní přítel“ až přímo před soudem
- Hlavním důkazním prostředkem se stala tortura
- Mučení obžalovaného za účelem dosažení přiznání byla „koruna důkazů“

TORTURA - ROZHODUJÍCÍ DŮKAZNÍ PROSTŘEDEK

- Pokrokovost spočívala v omezení libovůle při ukládání trestu
- Zákoník stanovil přesná pravidla použití (délka, stupně)
- Vyjmuty z tortury byly i nadále osoby vyšších stavů a ve vysokých hodnostech; jejich mučení povoleno pouze pro zločin urážky božského a světského majestátu, zrady země, politické zločiny

- ❖ Zákaz mučení osob duševně chorých, těžce nemocných, těhotných žen, nedospělců do 14. let (s výjimkou hrdelních zločinů), mužů nad 60 let, ženy, které porodily až po šestinedělí a pokud byla obstarána kojná
- ❖ Mučení bylo přípustné jen u těžkých zločinů, za které hrozil trest smrti
- ❖ V padesátých letech 18. stol. pokles mučených v rámci celé monarchie na 30 případů

- Již při zavedení kodifikace panovaly rozpaky o modernosti textu
- Dotazníková anketa císařovny rozeslána soudům, zemským úřadům i Nejvyššímu soudnímu úřadu o vhodnosti tortury
- Vyjádření ve prospěch zachování tortury
- Státní rada později rozhodla o jejím zrušení

SYSTEMATIKA

- ❖ Uvozovací prohlášení
- ❖ 2 díly
- ❖ procesní právo (I),
- ❖ hmotné právo (II)
- ❖ 104 rozsáhlých článků
- ❖ Učebnicový charakter díkce celého textu
- ❖ Možnost změny trestu smrti na odvedení k vojsku
- ❖ Možnost udělení milosti panovníkem

SYSTÉM TRESTŮ V THERESIANĚ

1) Delikty proti Bohu, církvi, státu

2) Delikty proti dobrým mravům a počestnosti,

vč. zločinu cizoložství a sodomii, proti jednotlivci, jeho životu, zdraví i jeho majetku

- Nejtěžší delikty – urážka Boha, svatých, panovníka, útoky proti společenskému řádu
- Soudci mohli stíhat i jednání, které zákoník nespécifikoval, podle úvahy soudce - tedy sine lege

CONSTITUTIO CRIMINALIS THERESIANA

CONSTITUTIO CRIMINALIS THERESIANA.

oder der

Römisch-Kais. zu Hungarn und Böhmeu etc. etc. Königl. Apost.

M a j e s t ä t

Maria Theresia

Erzherzogin zu Oesterreich, etc. etc.

reine liche

Gerichtsordnung.

Jo. Th. Eder

Verkauft bei der Regalien auf der kaiserlichen Hofbuchdruckerei, welche an Hofmanns Hof.

W I E N,

gedruckt bey Johann Thomas Eder von Trattnern,
kaiserl. Königl. Hofbuchdruckern und Buchhändlern.

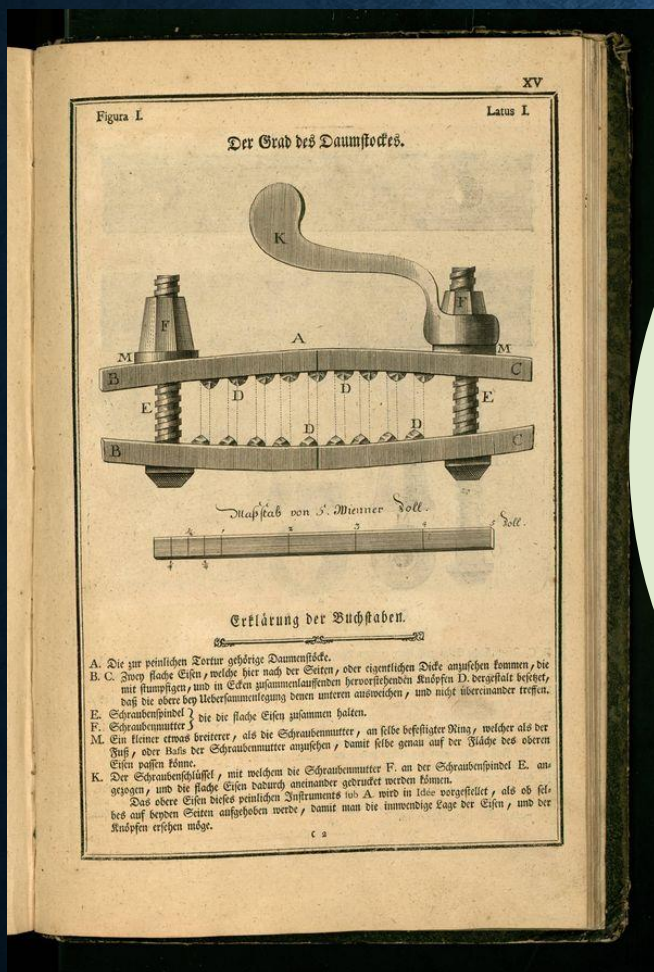
1 7 6 9

VERBODEN IS, onder
der
PAIN VAN DEN K. v. d. d. d.

Nir Maria Theresia
von Gottes Gnaden Römische Kaiserin, Wittib, Königin

zu Hungarn, Böhmeu, Dalmatien, Kroatien, Slavonien, etc. Erzherzogin zu Oesterreich; Herzogin zu Burgund, zu Steyer, zu Kärnten, und zu Crain; Großfürstin zu Siebenbürgen; Markgräfin zu Mähren; Herzogin zu Brabant, zu Limburg, zu Luxemburg, und zu Geldern, zu Würtemberg, zu Ober- und Nieder-Schlesien, zu Mayland, zu Mantua, zu Parma, zu Placenz, und Guastalla; Fürstin zu Schwaben; gefürstete Gräfin zu Habsburg, zu Flandern, zu Tyrol, zu Hennegau, zu Rhurg, zu Görz, und zu Gradisca; Markgräfin des heiligen Römischen Reichs, zu Burgau, zu Ober- und Nieder-Lausitz; Gräfin zu Namur, Frau auf der Windischen Mark, und zu Mecheln etc. verwittibte Herzogin zu Lothringen, und Barr, Groß-Herzogin zu Toscana etc. etc.

Entbieten allen, und jeden in Unseren königlich-böheimischen, wie auch nieder-inner-ober-und vorder-österreichischen Erbländen sich befindenden hoch- und niederen Gerichtsstellen, Stadt- und Landrichtern, Halsgerichten, Landgerichtsinhabern, und Verwaltern, auch überhaupt all-Unseren treugehorsamen Unterthanen, und Anwesen, was Würde, Standes, oder Wesens dieselbe sind, Unsere Gnade, und fügen hiemit männiglich zu wissen:

Připouští aby i jiné jednání
neobsažené v zákoně bylo
stíháno, pokud je
nebezpečné pro svou
„zlosynnost a pohoršlivost“

Ponechává prostor pro
libovůli soudce

Figura III.

Erleuchtung der oberen Leier
der Inquiranten, wie selber
von vorne angestrichen.

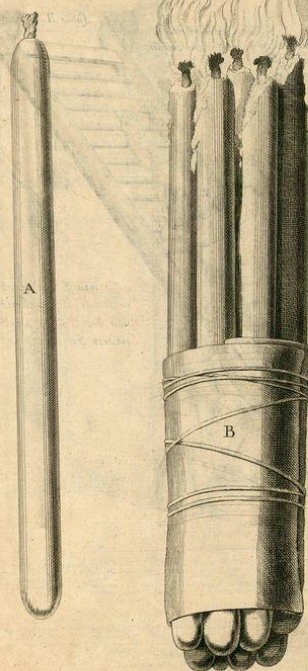

Erklärung der Buchstaben.

- A. Der Inquirant, wie selber in vollkommener Nachschau auf der Leiter steht zu sehen ist.
B. Der Inquirant, welcher die Leiter nach unten hin hinuntersteigt. In dieser Lage ist der Inquirant der vollkommene Inquirant, welcher die Leiter nach unten hin hinuntersteigt.
C. Der Inquirant, welcher die Leiter nach unten hin hinuntersteigt.
D. Der Inquirant, welcher die Leiter nach unten hin hinuntersteigt.
E. Der Inquirant, welcher die Leiter nach unten hin hinuntersteigt.
F. Der Inquirant, welcher die Leiter nach unten hin hinuntersteigt.
G. Der Inquirant, welcher die Leiter nach unten hin hinuntersteigt.
H. Der Inquirant, welcher die Leiter nach unten hin hinuntersteigt.
I. Der Inquirant, welcher die Leiter nach unten hin hinuntersteigt.
K. Der Inquirant, welcher die Leiter nach unten hin hinuntersteigt.
L. Der Inquirant, welcher die Leiter nach unten hin hinuntersteigt.
M. Der Inquirant, welcher die Leiter nach unten hin hinuntersteigt.
N. Der Inquirant, welcher die Leiter nach unten hin hinuntersteigt.
O. X. Der Inquirant, welcher die Leiter nach unten hin hinuntersteigt.

Figura IV.

Erleuchtung der in einem Winkel zusammengehörigen 2. Stufe, so den zweiten Grad der
Latus I.

Erklärung der Buchstaben.

- A. Einmalige Stufe einer Lichtleiter, so 1. Stufe schwer.
B. Einmalige Stufe einer Lichtleiter, so 2. Stufe schwer, und
so vielen Grad der Leiter beträgt ist.

Vorstellung der eigentlichen Anlegung des Weinschraubens, und der hierzu benötigten Personen.

Erklärung der Buchstaben.

- A. Der auf einem ordinari Lehnstuhl sitzende Inquisit.
 B. Des Inquisiten auf einem etwas niedrigen Bankel, oder Schammel hindangesetzter Fuß.
 C. Ein Freymanns knecht, der Inquisiten von rückwärts bey beyden Armen auf dem Stuhl niederhält.
 D. Ein anderer Freymanns knecht, der mit der linken Hand Inquisiten Fuß auf dem Schammel nieder, und mit der anderen rechten jenseits des Freymanns den Weinschrauben hält.
 E. Der Freymann, so mit der linken Hand den Weinschrauben haltet, und mit der Rechten mittelst des Schraubenschlüssel beyde Eisen wechseltweis an den Schraubenspindeln immer mehr, und mehr zusammenziehet.
 F. Der an den Fuß des Inquisiten dergestalt angelegte Weinschraube, daß das untere flache Eisen unten am Waden, und der Bogen von dem oberen Eisen über das Schinn- und Wadenbein zu liegen kommet.

- 1756 - poslední čarodějnický proces s pastýřem Janem Polákem z Jistebnice
- Zachována řada sexuálních deliktů, cizoložství se stíhá ex offio
- V pol.70. let 18. století 30 případů tortury ročně v českých i rakouských zemích

JOSEFÍNSKÉ ZÁKONODÁRSTVÍ

- V podstatě odstranilo většinu přežitků feudálního procesního práva, které byly obsaženy ještě v tereziánské úpravě
- Pro civilní právo byl vytvořen a přijat obecný soudní řád 1781
- Pro trestní právo
- 1787 trestní zákon Všeobecný zákoník o zločinech a trestech na ně
- 1788 Všeobecný soudní řád hrdelní (Allgemeine Kriminal-Gerichtsordnung (KGO) Peinliche Gerichtsordnung)

JOSEF II. VŠEOBECNÝ ZÁKONÍK O ZLOČINECH A TRESTECH NA NĚ

1787 - Všeobecný zákoník o zločinech a trestech na ně

Císař se podílel na jeho koncepci

STRUKTURA VŠEOBECNÝ ZÁKONÍK O ZLOČINECH A TRESTECH NA NĚ

- 1 část – *O proviněních a trestech hrdelních*
- upravoval „provinění hrdelní“ zločiny a jim odpovídající tresty,
- 2 část – *O proviněních a trestech politických*
- Upravoval „politická provinění“

- Relativně stručný text
- Technická dokonalost
- Stručnost, úplnost
- Zásada úměrnosti mezi trestem a spáchaným zločinem
- Trest má přispět k převýchově pachatele
- Trest smrti zrušen v řádném řízení (po smrti Josefa II. opět zaveden)
- Trest smrti zachován pouze v řízení podle stanného práva

- ❖ Vyloučeno trestání podle volné úvahy soudce
- ❖ Úplný výčet deliktů kriminálních a politických
- ❖ Zavedeny zásady
 - ❖ *nullum crimen sine lege* (není zločinu bez zákona)
 - ❖ *nulla poena sine lege* (není trestu bez zákona)
- ❖ Vypočítává přitěžující a polehčující okolnosti

- ❖Krutost trestů: ponechává tresty vypalování cejchů a trest bití, vystavování na pranýř, zneuctění jména pachatele
- ❖Výkon trestu - žalář s přikováním rukou a nohou
- ❖1795 - opět zaveden trest smrti pro velezradu nebo pokus o ni (inspirace idejemi francouzské revoluce)
- ❖Trestem také odsouzení na galeje, značné počty trestanců nutných pro vlečení vojenských lodí po Dunaji
- ❖Kodex již nezná delikt čarodějnictví
- ❖Manželská nevěra má soukromoprávní charakter
- ❖Nahrazen kodexem z roku 1803

JOSEF SONNENFELS

- ❖ 1775 vydává spis „O odstranění tortury“
- ❖ („Ueber die Abschaffung der Tortur“)
- ❖ Jedním z rádců císařovny Marie Terezie a autor řady společenskovedních osvícenských pojednání

Nejdůležitější normy

1788 - **Obecný soudní řád kriminální**
(**Peinliche Gerichtsordnung**) tzv.
josefínský

Doplňuje hmotněprávní předpis

1803 - **Zákoník o zločinech a těžkých**
policejních trestech

(obsahoval jak procesní tak hmotněprávní
ustanovení v jednom zákoníku, každý v
samostatném oddíle)

1850 - nový procesní řád, který nahradil
předchozí normu

1873 – novelizace procesního řádu

ZÁKONÍK O ZLOČINECH A TĚŽKÝCH POLICEJNÍCH PŘESTUPCÍCH (1803)

- ❖ Po smrti Josefa II. zřízena komise k přepracování kodexu
- ❖ Nejprve jako Západohaličský trestní zákoník 1796
- ❖ 1803 rozšířen na celou monarchii (kromě Uher)
- ❖ 1804 český překlad „Kniha práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského (totiž Policie)“ přestupky

CHARAKTERISTICKÉ RYSY

- ❖ Ovlivnil vývoj trestního práva u nás až do r. 1949
- ❖ 1852 pouze de facto jeho novelizace
- ❖ Přehlednost, přesnost formulací
- ❖ Jako předpoklad trestného činu se vyžaduje zlý úmysl pachatele
- ❖ Vylučuje trestní odpovědnost při nepřičetnosti,
nedostatku věku,
neodolatelném donucení, náhodě,
nedbalosti nebo nevědomosti
- ❖ Neznalost práva neomlouvala pachatele
- ❖ Trestný byl návod, pomoc nebo pokus
- ❖ Samotný úmysl nebyl trestný

ROZLIŠUJE DVA DRUHY TRESTNÝCH ČINŮ – ZLOČINY A PŘESTUPKY

- Kodex se dělí na dva díly
- ty se dělily na části, ty na hlavy a §, každá část obsahuje jak hmotněprávní tak procesní ustanovení
- celkem předpis 1016 §

❖ 1) Zločin

❖ Trest smrti

❖ Trest žaláře:

❖ - doživotní nebo dočasný - 6 měsíců až 20 let

❖ - těžký žalář (vězeň ukován na nohou)

❖ - žalář nejtěžší (ukování na nohou a v pase)

❖ 2) Přestupek

❖ Pokuta

❖ Propadnutí zboží

❖ Ztráta práv

❖ Vězení (obyčejné a tuhé) trest trval od 24 hodin až do 6 měsíců

❖ Vyhoštění, ztráta občanských práv, ztráta šlechtictví

PROCESNÍ PRÁVO

- 1850 - samostatná kodifikace (procesní řád) platil pro rakouské a české země
- Volné hodnocení důkazů
- Ústnost, veřejnost
- Zásada obžalovací
- Porotní soudy
- Zřízen institut státního zástupce
- 1853 - nový kodex - vrátil se k předrevolučním zásadám,
- v podstatě novelizací kodexu 1803
- 1873 - nový procesní řád – modernější , vrací se k obžalovací zásadě, veřejnosti , volnému hodnocení důkazů....

ZÁKON O ZLOČINECH, PŘEČINECH A PŘESTUPCÍCH Č.117/1852 Ř.Z.

- ❖ Pro všechny země rakouského císařství, i pro Uhry, období tzv. bachovského absolutismu
- ❖ Oddělil procesní úpravu
- ❖ Rozdělení trestních činů na tři kategorie
- ❖ Zločin, přečin a přestupek
- ❖ Nové členění kodexu
- ❖ Úvod
- ❖ Dvě velké části odpovídající obecné a zvláštní části pro zločiny x přečiny a přestupky
- ❖ <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjyguzf6mjrg4xhazrtgm3s2ma> (některá ustanovení zrušena)

❖ Tresty za zločiny

- ❖ Trest smrti (oběšení)
- ❖ Žalář
- ❖ Vypovězení
- ❖ Bití; zákaz tělesných trestů od 1867 (131/1867 ř.z.)

❖ Tresty za přečiny a přestupky

- ❖ Peněžitá pokuta
- ❖ Propadnutí věci
- ❖ Ztráta práv popř. povolení k výkonu povolání
- ❖ Vězení

- Trojinstančnost
 - proti rozhodnutí první instance bylo možné odvolání ke druhé
- Výkon vazby se nezapočítával do doby odnětí svobody

DALŠÍ ZÁKONODÁRSTVÍ

- 1854 výpraskový patent (Prügelpatent), povoloval tělesné tresty, vymezoval pravomoc policejních a politických orgánů
- 1855 uzákoněny donucovací pracovny a tzv. robotárny, kam bylo možné umístit trestance až na 3 roky
- Zák.144/1867 ř. z. o moci soudcovské
- 1867 zrušeny tělesné tresty zák.(č.131/ 1867 ř. z.)
- 103/1873 ř. z. - zákon o policejním dohledu, který postihoval tuláctví, žebrotu
- Trestní řád 119/1873 ř.z.